פנחס כהן גן - הערכה

17.10-30.11.19

בימים המרגשים של שנות ה-70 - ימים של שינויים חברתיים גדולים באמריקה, ימים של מוזיקה וסרטים חדשים שבעקבותם התעוררה מהפכה בתפיסת המיניות וקריאות לסיום המלחמה בוייטנאם - חזינו בפעילות התנועות לקידום זכויות האשה, זכויות הלהט"ב וגם בהופעתם של בני הקהילה האפרו-אמריקאית בתקשורת סוף סוף. בסצנת האמנות הניו-יורקית היתה תשלובת סגנונית, כאשר האמנות המינימליסטית והפופ-ארט פינו את דרכן לאמנים חדשים; אופני ביטוי ורעיונות חדשים צצו בלופטים ששופצו על ידי אמנים שפתחו גלריות חדשות בשכונה שהיום היא הסוהו של ניו-יורק. חלק מהחללים היו גלריות מסחריות, חלקם היו חללים ללא מטרות רווח שהציגו אמנות חזותית, מוזיקה ופרפורמנס. בזמן קצר יחסית, סוהו נהפכה למשכנה של סצנת האמנות בניו-יורק; למעשה, היא הפכה לבירתה.

בין מגוון התנועות שפעלו בעיר באותה התקופה, היתה תנופה בינלאומית של אמנות פיגורטיבית. בסטודיואים בניו-יורק, ובסטודיואים באיטליה, צרפת, גרמניה וגם בישראל. באותה התקופה היו מספר אמנים ישראלים שפעלו בניו-יורק וביניהם היה פנחס כהן גן.

האמן יליד מרוקו, הגיע לניו-יורק בשנות ה-70 המוקדמות כדי לקדם את הקריירה האמנותית שלו וכדי ללמוד באוניברסיטת קולומביה. למרות שבאותה התקופה מעולם לא ביקרתי בסטודיו שלו, אני חושב שהוא היה מתגורר במלון סמוך לגלריה, גלריה מקס פרוטטץ' שהעבירה את סניפה הראשי לאפטאון ניו-יורק ברחוב 57. בסתיו 1977 מוניתי למנהל הגלריה. כהן גן השתייך אז לאחוות אמנים שכאשר אני הצטרפתי אליה כללה את ג'קי פררה, גואל פישר, יאן גרובר, וויל אינסלי ודוד ריד. כל אחד ואחת מהקבוצה היו אמנים בפני עצמם שביטאו את רעיונותיהם דרך התערבויות ארכיטקטוניות, רישום, צילום וציור. למרות זאת, אמנים לא-אמריקאים עדיין היו נדירים בשורותיהם של האמנים המיוצגים בניו-יורק וכהן גן לא יצא מן הכלל. עם זאת, פררה היה חסיד של עבודתו של כהן גן והוא היה האמן הזר היחיד בגלריה באותם הימים. תערוכת היחיד הראשונה שלו התקיימה בגלריה בשנת 1976 ולוותה בקטלוג תערוכה. בקטלוג היה מאמר שנכתב על ידי רוברט פינקוס וויטן, היסטוריון אמנות שהיה מבקר האמנות במגזין הנכחד Arts Magazine והעריץ את עבודתו של כהן גן. הוא גם היה בין הבודדים שהתעניינו באמנים מישראל באותן השנים.

פינקוס וויטן היה גם פרשן של אמנות פוסט-מינימליסטית, בליל של סגנונות, גישות ודעות שכללו מייצבים ופרפורמנס בעבודות של אמנים כגון בארי לה וה, ג'ין הייסטין, וויטו אקונצ'י. כהן גן העריך את האמנים הללו והרחיב את רעיונותיו שלו לעבודות בסדרות. היו לו דמיון ואנרגיה בשפע. אספנים באו ורכשו ממנו עבודות, אך מוזיאונים או מבקרי אמנות לא הגיעו, מה שהטריד את פנחס וגם אותי.

באביב 1977 פנחס השתתף בתערוכת ציור במוזיאון האלטרנטיבי שנפתח בזמנו P.S. 1. בתערוכה השתתפו ניקולאס אפריקאנו, ניל ג'ני ורוברט מושקוביץ שחלק עם כהן גן עניין משותף בדרכי ייצוג. לצידם הציגה קבוצת

אמנים אבסטרקטיים יותר שכללה את מרי הילמן, ג'ייק ברטהוט ופאט סטייר. באותה השנה הוא גם הציג בתערוכה 'מפה' במוזיאון ה- MoMA לצד ג'ספר ג'ונס, רוברט מוריס, ורוברט סמית'סון.

עבור כהן גן, דמות האדם היתה למעשה אלמנט אבסטרקטי או יחידה שכאשר הוצבה בתוך שדה פיקטוריאלי- היתה הופכת למדגימת פעילות. אלו נקראו 'מעגלים פיגורטיביים'; דמות האדם פועלת בעולם, מערכות היחסים שלה עם העולם בין אם אלו עם אנשים אחרים, אובייקטים או רק עם חלל, יכולים להיות מוסברים בצורת משוואה מתמטית. עבודתו של כהן גן היתה כגשר בין העולמות המדומיינים של מארק שאגאל לדוגמא, ולעולמות המספריים והקונספטואליים אצל מריו מרז. עבודותיו הן למעשה די מינימליסטיות, 'פחות זה יותר' היא המנטרה המובילה ופרקטיקה שנמשכה גם בעבודות על נייר, ציורים על סדיני כותנה עם צרופות ובעבודות גזירי נייר.

כהן גן ראה בכל חומר, ובכל החומרים את האפשרות להיהפך ליצירת אמנות, כמו בעבודות ה'ארטה פוברה' המאוחרות שלו שעם זאת, מלאות בצבעוניות גאונית שיתכן וקשורה בשורשיו הצפון אפריקאיים. הוא היה קורע נייר, עושה קולאז', הוא היה גוזר ומדביק ומחפש כל דרך להבנות את החוויה האנושית בעולם, עולמנו הבנוי בידי אדם. הוא התמיד ביצירת סדרות של עבודות, כאשר כל סדרה היוותה המשך לקודמתה. רשמים על מערכתיות התנשאו באותה התקופה מכל עבר; במוזיקה (פיליפ גלאס), במחול (טרישה בראון) ובאמנות (סול לה-וויט).

באופן מתמשך גבר תסכולו של כהן גן בניו-יורק. חוסר תשומת הלב מאוצרים וממבקרי אומנות גרמה לו לבסוף לעזוב ולחזור לישראל. תערוכת היחיד האחרונה שלו היתה ב-1982 ב- San Francisco Art Institute בליווי מאמר של האוצר מארק רוזנטל. באותם הימים נחשבה האמנות העכשווית כתחום עניין מוזר ושולי. מעגל צר אך גדל של אמנים וסוחרים התבסס רק במהלך אותו העשור של שנות ה-80 כאשר עולם העסקים המסחרי פגש בעולם האמנות.

כעת, דרך התערוכה הנוכחית ניתן לראות לאן התפתח בחלוף כמה עשורים. לכהן גן מעולם לא אזלו הרעיונות, הוא המשיך בשפתו ופיתח שיטות חדשות להשתמש בדימוי בשלל דרכים. סדרת הרישומים על המעטפות מתחילת שנות ה-90 היו לבטח המהלך הבא בפיתוח הרעיונות מה'מעגלים הפיגורטיביים' אל עבר עולם דימויים חלומי יותר. הדימויים הכהים מרחפים בתוך הנייר, נדמים כרוחות רפאים וקשורים במידת מה לאמנים אקסצנטריים כמו זיגמר פולקה וג'ירי גו'רג דוקופיל.

קולאז' תמיד היה אלמנט ניכר בעבודותיו של כהן גן. אלמנטים גזורים, מודבקים ומחוברים הפכו את השדה הציורי לשדה מחשבתי, שכן האובייקטים המצורפים הם בעלי ממדים ולכן גם בעלי גרביטציה/משקל. מבקר האמנות של Artforum ג'ף פרון, הבחין בעבודות במה שהוא מכנה 'רוחו הילדותית' של כהן גן. תכני העבודות אינם בהירים לכל ולעיתים נקראים ללא כובד משקל, אך את הרצינות והמשקל של העבודות ניתן לראות בשפתו המַבְנָה והמדמה, הלא תיאורית. לא נאו-אקספרסיוניסטי כפי שהיה נהוג לצייר באותם הימים כמעט בכל העולם, אם כי תרשימי.

מעל הכל, כהן גן הוא הומניסט. הוא תעלומה בתוך עולם שנשלט על ידי רגולציות, טכנולוגיות וטכנולוגים. אנחנו זקוקים לאמנים. יותר מכך, אמנים שאופיים הוא כדמות במחזה של סמואל בקט, הלכודים בתוך אנושיותם הפגיעה. הדמויות חסרות השם וחסרות המין של כהן גן חיות בתוך אי-ודאות, לא מזוהות על ידי חלל רנסנסי אלא כתובות כנוסחה מתמטית. קוד זה מזהה אותן בתוך מערכת שטרם נחשפה, אשר מגדירה את משמעותן ופעילותן, בדומה לשליחת דימויים וסמלים לחלל לפני מספר עשורים באמצעות לוויין הווייאז'ר, עם התקווה לתקשר את האנושיות שבאדם והמדע שמקשר אותנו.

בעשורים שאחרי ניו-יורק הופיעו עבודות גדולות יותר, קונווסים גדולים יחד עם צרופות עץ ואלמנטים קולאז'ים; הדמות היא נוכחות החוקרת את השטח, מטייל באופן כלשהו, אולי אפילו נווד. לא בכדי השתתף כהן גן בעבר בתערוכה MAP ב-MoMA מאחר ועבודות הקנבס הגדולות שבקומה השנייה של התערוכה נראות כמו שדות או חלקי אדמה. עבור אמן ישראלי, שאלת הגבולות והאדמה היא בהחלט אחת חשובה, נושא שיש לו התייחסות יום יומית. בעבודות שבקומת הקרקע יש אפילו משהו דידקטי. סביב הדמויות החתוכות מעץ הוא מצרף תמיכות כביכול קונסטרוקטיביות/מבניות אך לא באופן פורמלי. הציור הופך לתבליט עץ. בעולם אחר יתכן וזה היה מצטייר כשרידים של חפצי קודש כלשהם. בעולם הזה העבודות נקראות ככרזה המבקשת מהצופים לפענח את המסר. עבורי, הן מצביעות על האמן העובד בסטודיו; דמות האדם המחוברת במעגל נפחי אל משטח הציור.

אפשר לאמר שכהן גן מגדיר מחדש את הציור. עבורו זהו תחום מחקר המוגדר פחות על ידי המסורת הציורית ויותר שאלה פתוחה על מסורות. הוא מחבר יחדיו שורה נרחבת של אמנים שדחקו את גבולות הציור במגוון דרכים: את החבורה הפוסט מינימליסטית של אמנים כמו לינדה בנגליס, ג'ונתן בורופסקי וריצ'רד טטל.

היום כאשר עולם האמנות מתחיל להעריך ולבחון מחדש את העשורים האחרונים, את התנועות השונות והשפעותיהן, כהן גן צריך להשתייך לרשימת אמנים שצריכים ללמוד אותם ולחשוף אותם לקהלים נרחבים בכל העולם. שפתו האמנותית היא שפה שנוגעת לכלל. העבודות של כהן גן - או "הצעות" כפי שהוא אולי היה קורא להן, משמשות עבורנו כחלונות אל העולם.

מיכאל קליין, אוקטובר 2019
שרון ספרינגס, ניו-יורק